

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

© 2017 ГРИГОРАШ О. В., ТЕРЬОШИНА Ю. О.

УДК 65.011

Григораш О. В., Терьошина Ю. О. Ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств України

У статті проведено аналіз підходів до визначення поняття «ефективність». Визначено, що її пов'язують з ефектом, розглядають як співвідношення результату та витрат або ототожнюють з поняттям «результативність». Охарактеризовано підходи до формування системи показників ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств. Розглянуто методику факторного аналізу показників рентабельності (три- та п'ятифакторну моделі DuPont), що сприяє виявленню резервів зростання рентабельності та є основою для прийняття рішень щодо напрямів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Проаналізовано ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств України: розраховано рентабельність продажу, активів та власного капіталу. Виявлено, що підприємства України характеризуються підвищенням ефективності фінансово-господарської діяльності протягом 2014–2016 рр.

Ключові слова: фінансово-господарська діяльність підприємства, ефективність, рентабельність, факторний аналіз.

Табл.: 6. **Формул.:** 6. **Бібл.:** 17.

Григораш Ольга Вікторівна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансів суб'єктів господарювання та страхування, Університет митної справи та фінансів (вул. Володимира Вернадського, 2/4, Дніпро, 49004, Україна)

E-mail: olgav.grygorash@gmail.com

Терьошина Юлія Олександрівна – магістр, Університет митної справи та фінансів (вул. Володимира Вернадського, 2/4, Дніпро, 49004, Україна)

E-mail: juliayateroshina7@gmail.com

УДК 65.011

Григораш О. В., Терешина Ю. А. Эффективность финансово-хозяйственной деятельности предприятий Украины

В статье проведен анализ подходов к определению понятия «эффективность». Отмечено, что ее связывают с эффектом, рассматривают как соотношение результата и затрат или отождествляют с понятием «результативность». Охарактеризованы подходы к формированию системы показателей эффективности финансово-хозяйственной деятельности предприятий. Рассмотрена методика факторного анализа показателей рентабельности (трех- и пятифакторная модели DuPont), что способствует выявлению резервов роста рентабельности и является основой для принятия решений по повышению эффективности финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Проведен анализ эффективности финансово-хозяйственной деятельности предприятий Украины: определена рентабельность продаж, активов и собственного капитала. Обозначено, что предприятия Украины характеризуются повышением эффективности финансового-хозяйственной деятельности в течение 2014–2016 гг.

Ключевые слова: финансово-хозяйственная деятельность предприятия, эффективность, рентабельность, факторный анализ.

Табл.: 6. **Формул.:** 6. **Библ.:** 17.

Григораш Ольга Викторовна – кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры финансов субъектов хозяйствования и страхования, Университет таможенного дела и финансов (ул. Владимира Вернадского, 2/4, Днепр, 49004, Украина)

E-mail: olgav.grygorash@gmail.com

Терешина Юлия Александровна – магистр, Университет таможенного дела и финансов (ул. Владимира Вернадского, 2/4, Днепр, 49004, Украина)

E-mail: juliayateroshina7@gmail.com

UDC 65.011

Grygorash O. V., Teroshyna Yu. O. The Efficiency of the Financial-Economic Activity of Ukrainian Enterprises

The article analyzes the approaches to the definition of «efficiency». It has been noted that it is associated with the effect, considered as the ratio of results and costs or equated with the concept of «effectiveness». The approaches to formation of the system of indicators of efficiency of the financial and economic activity of enterprises have been characterized. The methods of factor analysis of profitability indicators (three- and five-factor DuPont models) have been considered, which helps to identify the reserves of profitability growth and is the basis for making decisions on improving the efficiency of the financial and economic activity of enterprise. An analysis of efficiency of the financial-economic activity of enterprises of Ukraine was carried out, determining profitability of sales, assets and own capital. It has been indicated that enterprises of Ukraine are characterized by increase of efficiency of financial-economic activity during 2014-2016.

Keywords: financial-economic activity of enterprise, efficiency, profitability, factor analysis.

Tbl.: 6. **Formulae:** 6. **Bibl.:** 17.

Grygorash Olga V. – PhD (Economics), Senior Lecturer of the Department of Finance of Business Entities and Insurance, University of Customs and Finance (2/4 Volodymyra Vernadskoho Str., Dnipro, 49004, Ukraine)

E-mail: olgav.grygorash@gmail.com

Teroshyna Yuliya O. – Master, University of Customs and Finance (2/4 Volodymyra Vernadskoho Str., Dnipro, 49004, Ukraine)

E-mail: juliayateroshina7@gmail.com

Від того, наскільки ефективним буде провадження господарської діяльності підприємства, залежить його подальший розвиток, тому оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства є вкрай необхідною. Процес провадження діяльності підприємства супроводжується виконанням операцій, які прямо чи опосередковано впливають на кінцевий результат. Однією з проблем управління підприємством є недостатнє дослідження взаємозв'язку чинників та ступеня їх впливу на ефективність господарюючого суб'єкта. Отже, особливої актуальності набуває визначення факторів впливу на показники діяльнос-

ті підприємства як чинників підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Питанню ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання та її оцінки присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких І. Мазур, В. Андрійчук, М. Мескон, І. Павленко, Б. Жнякін, І. Герчикова, О. Єфімова, Г. Шмален. Разом з тим слід констатувати відсутність єдиного підходу до трактування поняття ефективності фінансово-господарської діяльності й визначення системи показників її оцінки, що й обумовлює необхідність подальшого дослідження зазначеного питання.

Об'єктом дослідження є ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств України. Метою статті є аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «ефективність», показників, що характеризують ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства, та оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств України.

Найбільш важливою характеристикою фінансово-господарської діяльності підприємства є ефективність. Категорія «ефективність» має тривалу історію становлення, що зумовило відсутність однозначної позиції щодо трактування її сутності. Вперше термін «ефективність» зустрічається у працях англійського вченого В. Петті та французького економіста Ф. Кене, які використовували його не як самостійне економічне поняття, а трактували у значенні результативності для оцінювання урядових і приватних заходів з позиції сприяння підвищення економічного рівня життя. Відокремлення поняття «ефективність» як економічної категорії відбулося на початку XIX ст. у роботах Д. Рікардо, який, розділив поняття «ефективність» і «результативність», надаючи «ефективності» специфічне значення, що виражається зіставленням результату та певного виду витрат [7, с. 119].

Для більш детального дослідження теоретичних аспектів ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства доцільно розглянути підходи до характеристики ефективності як економічної категорії (табл. 1).

Аналіз літературних джерел дав змогу переконатися в наявності різних підходів до визначення поняття «ефективність». З одного боку, ефективність пов'язують з ефектом [3; 6], з іншого – розглядають як співвідношення результату та витрат [1; 8; 12]. Ряд науковців [1; 8] отождолюють «ефективність» із «результативністю». На наш погляд, це не зовсім коректно, оскільки результативність – це рівень досягнення певного результату,

який не обов'язково повинен бути позитивним, а ефективність – це завжди позитивна величина, що характеризує приріст результатів у співвідношенні із засобами їх досягнення.

Отже, ефективність господарської діяльності підприємства – це термін, що відображає співвідношення між одержаними результатами від господарської діяльності та витраченими ресурсами на їх досягнення.

Для визначення ефективності діяльності підприємства, необхідно провести її оцінку – комплексну характеристику результатів діяльності суб'єктів господарювання як основу для прийняття стратегічних рішень.

Одним із критеріїв інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства визначають «золоте правило економіки підприємства», згідно з яким оптимальним вважається таке співвідношення (1):

$$ТП > ТВ > ТА, \quad (1)$$

де $ТП$ – темп зростання прибутку;
 $ТВ$ – темп зростання виручки;
 $ТА$ – темп зростання активів.

Економічний зміст «золотого» співвідношення полягає в тому, що розмір майна порівняно з його величиною в попередньому періоді повинен збільшуватися, при цьому темпи зростання обсягу реалізації мають перевищувати темпи зростання майна – тільки тоді спостерігається більш ефективне використання ресурсів підприємства, а темпи зростання прибутку повинні випереджати темпи зростання обсягів реалізації, що засвідчує відносно зниження витрат виробництва [11, с. 81].

Подальший аналіз ефективності діяльності підприємства здійснюється на основі фінансових показників. При цьому єдиного узагальнюючого показника, який би визначав ефективність функціонування підприємства, не існує.

І. Герчикова пропонує розраховувати ефективність на основі реальних витрат виробництва. При цьому вона

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття «ефективність» як економічної категорії

Автор(и)	Визначення
І. Мазур, В. Шапіро, Н. Ольдерогге [8, с. 177]	Ефективність – це комплексне поняття, яке проявляється через порівняння результатів господарської діяльності з витраченими ресурсами (трудовими, матеріальними, природними, основними фондами та ін.) та описується такими характеристиками, як доцільність, результативність, якість, корисність та ін.
В. Андрійчук [1, с. 9]	Ефективність – це результативність певної дії, процесу, що вимірюється співвідношенням між отриманим результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили
С. Мочерний [3, с. 289]	Ефективність – здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат
І. Павленко [12, с. 36]	Ефективність – комплексна оцінка кінцевих результатів використання трудових, матеріальних, інформаційних та фінансових ресурсів підприємства у виробництві товарів та наданні послуг за певний термін
Б. Жнякін, В. Краснова [6, с. 52]	Ефективність – це співвідношення результату (ефекту) з витратами, що викликали цей ефект
М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі [9, с. 432]	Ефективність характеризується співвідношенням між обсягом виробництва продукції та необхідними для її виготовлення ресурсами, тобто визначається як внутрішній параметр функціонування підприємства, віддзеркалюючи ефективність використання ресурсів

Джерело: авторська систематизація.

вважає, що ефективність можна визначати розрахунком рентабельності активів, рентабельності власного і позикового капіталів [2]. О. Єфімова доходить висновку, що ефективність доцільно визначати по рентабельності використаного капіталу, причому в разі залучення позикових засобів треба враховувати також фінансові витрати. Прибуток для визначення рентабельності слід брати той, що залишається в розпорядженні підприємства, тобто чистий [5, с. 363]. Г. Шмален основними показниками діяльності підприємства в ринкових умовах називає фінансову стійкість і прибуток. Причому під останнім він розуміє рентабельність власного капіталу та рентабельність усього капіталу, вкладеного у підприємство [16].

Наведені вище пропозиції щодо визначення ефективності оборотності капіталу або щодо витрат виробництва (І. Герчикова), на основі чистого прибутку (О. Єфімова), або щодо фінансової стійкості (Г. Шмален) неповно відображають основну мету діяльності підприємства. Ці пропозиції можна застосовувати при оцінці ефективності окремих складових елементів діяльності підприємства.

На основі проаналізованих підходів можна зробити висновок, що ефективність фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання насамперед характеризують показники рентабельності, які визначаються відношенням отриманого прибутку до понесених витрат. До основних показників рентабельності належать:

- ✦ *рентабельність власного капіталу* – найважливіший фінансовий показник віддачі, який показує, наскільки ефективно був використаний вкладений капітал у діяльність підприємства;
- ✦ *рентабельність активів* – відносний показник ефективності діяльності, що характеризує віддачу від використання всіх активів організації;
- ✦ *рентабельність продажів* – відносний показник ефективності діяльності, який відображає, яку частину виручки підприємства становить чистий прибуток.

Також для оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства використовують такі групи показників:

- ✦ *показники використання основних засобів* (фондовіддача, фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт вибуття та оновлення, коефіцієнт зносу та придатності);
- ✦ *показники використання оборотних засобів* (коефіцієнт оборотності оборотних коштів, тривалість одного обороту нормованих оборотних коштів, відносно вивільнення оборотних коштів);
- ✦ *фінансові коефіцієнти* (показники ліквідності: коефіцієнти абсолютної, швидкої, поточної ліквідності; показники фінансової стійкості: коефіцієнти фінансової автономії, фінансової залежності, коефіцієнт фінансування, маневреності власного капіталу; показники ділової активності: коефіцієнти оборотності активів, запасів, власного капіталу, дебіторської забор-

гованості, кредиторської заборгованості) [14, с. 372–373].

На наш погляд, для оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства слід застосовувати систему показників, яка наведена в *табл. 2*.

Таблиця 2

Показники ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства

Фінансові показники	Показники ефективності діяльності
– Показники ділової активності; – показники фінансової стійкості; – показники ліквідності	– Показники економічної рентабельності; – показники фінансової рентабельності; – показники рентабельності операційної діяльності

Джерело: складено за [2; 5; 14].

Проте для інтерпретації результатів аналізу зазначених показників недостатньо лише їх розрахунок. Необхідний факторний аналіз показників рентабельності, щоб виявити, за рахунок яких чинників відбуваються ті чи інші зміни. Методика факторного аналізу включає ряд послідовних кроків: вибір факторної моделі; визначення результативного і факторних ознак; побудова факторних моделей і визначення методів аналізу; аналіз підсумків моделювання і визначення чинників, що впливають на показник ефективності діяльності підприємства, виражений результативною ознакою.

Факторний аналіз рентабельності власного капіталу доцільно проводити із використанням моделі DuPont (2):

$$ROE = ROS \cdot TAT \cdot LR = f \cdot b \cdot d, \quad (2)$$

де *ROE* – рентабельність власного капіталу;
ROS – рентабельність продажів;
TAT – оборотність активів;
LR – коефіцієнт фінансового важеля [15, с. 287].

Трифакторна модель DuPont показує вплив на рентабельність підприємства операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Ефективність системи продажів безпосередньо визначає рентабельність власного капіталу і, отже, інвестиційну привабливість підприємства [10, с. 72].

У *табл. 3* наведено розрахунок факторів, що здійснюють вплив на рентабельність власного капіталу.

Для більшої обґрунтованості результатів фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання і формування ефективних рекомендацій у модель (2) необхідно додати елементи операційного і фінансового циклу, а саме: запаси; дебіторську заборгованість; кредиторську заборгованість за товари, роботи та послуги. Модифікувавши п'ятифакторну модель DuPont, сформуємо таку модель (3):

$$ROE = \frac{P_n}{CK} = \frac{P_n}{\Pi_o} \cdot \frac{\Pi_o}{\Pi_{od}} \cdot \frac{\Pi_{od}}{B} \cdot \frac{B}{ДЗ} \times \frac{ДЗ}{КЗ} \cdot \frac{КЗ}{3} \cdot \frac{3}{BK} = g \cdot h \cdot k \cdot l \cdot m \cdot n \cdot o, \quad (3)$$

де *P_n* – чистий прибуток;

Розрахунок факторів, що впливають на рентабельність власного капіталу

Фактор	Попередній період	Звітний період	Абсолютне відхилення	Розрахунок
f	f_0	f_1	Δf	$\Delta ROE_f = \Delta f \cdot b_0 \cdot d_0$
b	b_0	b_1	Δb	$\Delta ROE_b = f_1 \cdot \Delta b \cdot d_0$
d	d_0	d_1	Δd	$\Delta ROE_d = f_1 \cdot b_1 \cdot \Delta d$
Загальний вплив	ROE_0	ROE_1	ΔROE	$\Delta ROE_f + \Delta ROE_b + \Delta ROE_d$

Джерело: складено за [4, с. 139].

Π_0 – прибуток до оподаткування;
 $\Pi_{од}$ – прибуток від операційної діяльності;
 P_n / Π_0 – податковий тягар;
 $\Pi_0 / \Pi_{од}$ – відсотковий тягар;
 $\Pi_{од} / B$ – операційна ефективність продаж;
 $B / ДЗ$ – оборотність дебіторської заборгованості;
 $ДЗ / КЗ$ – співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості;

$КЗ / З$ – співвідношення кредиторської заборгованості та запасів підприємства;

$З / BK$ – коефіцієнт забезпеченості запасів власним капіталом.

Коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу (ROA) є основним показником, що характеризує ефективність засобів, вкладених у діяльність підприємства, в основі якого два факторні показники – рентабельність продажів і коефіцієнт оборотності активів. В основу даної моделі була закладена жорстко детермінована факторна модель (4):

$$ROA = \frac{P_n}{B} \cdot \frac{B}{A} = ROS \cdot TAT, \quad (4)$$

де A – сума активів підприємства;
 B – виручка.

Таким чином, модель дозволяє оцінити внесок системи продажів підприємства і ступеня інтенсивності використання активів у формування рентабельності компанії.

У результаті перетворень можна сформулювати таку модифіковану модель DuPont, яка представлена формулою (5):

$$ROA = \frac{P_n}{A} \cdot \frac{B}{B} \cdot \frac{OA}{OA} \cdot \frac{BK}{BK} \cdot \frac{PK}{PK} \cdot \frac{BK}{A} \times \frac{B}{OA} \cdot \frac{PK}{PK} \cdot \frac{P_n}{BK} = a \cdot b \cdot c \cdot d \cdot e, \quad (5)$$

де \bar{A} – середньорічна вартість активів;
 \bar{OA} – середньорічна вартість оборотних активів;
 \bar{CK} – середньорічна вартість власного капіталу;
 \bar{PK} – середньорічна вартість позикового капіталу [13, с. 127].

У табл. 4 наведено методику розрахунку факторів, що впливають на рентабельність активів.

Коефіцієнт рентабельності продажів відображає величину прибутку від реалізації продукції, яка залишається після покриття собівартості продукції, управлінських і комерційних витрат. Своєю чергою, рентабельність продажів також можна представити у вигляді такої моделі (6):

$$ROS = \frac{B - C - KB - UB}{B}, \quad (6)$$

де C – собівартість реалізованої продукції;
 KB – комерційні витрати;
 UB – управлінські витрати.

У табл. 5 наведено розрахунок факторів, що впливають на рентабельність продажів.

Завдяки показникам рентабельності можна визначити, наскільки прибуткова діяльність підприємств. Відповідно, чим вищі коефіцієнти рентабельності, тим ефективніша діяльність підприємств. Проаналізуємо рентабельність фінансово-господарської діяльності підприємств України, які наведені в табл. 6.

Дані табл. 6 показують, що протягом 2014–2016 рр. відбувається зростання обсягу виручки на 28,3%, активів – на 66,7% та власного капіталу підприємств України – на 65,2%. Ситуація на українських підприємствах протягом аналізованого періоду покращилася, адже обсяг збитків скоротився з 590,1 млрд грн у 2014 р. до прибутку в розмірі 29,7 млрд грн у 2016 р. Слід відмітити, що зростання виручки відбувається повільнішими темпами, ніж збільшення обсягу активів та власного капіталу, що засвідчує низьку ефективність використання активів та власного капіталу.

Зростання аналізованих показників в абсолютному виразі не є відображенням розширення обсягів господарської діяльності, а відбулося на фоні розгортання інфляційних процесів через здешевлення національної валюти.

Разом з тим вказані зміни вплинули таким чином на показники ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств: відбулося зростання рентабельності продажів на 12,6%, рентабельності активів – на 10,1%, рентабельності власного капіталу – 41,1%. Проте на кінець 2016 р. ці показники носять невисоке значення, що свідчить про наявність резервів для розвитку українського підприємництва.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети проаналізовано теоретичні підходи до визначення поняття «ефектив-

Розрахунок факторів, що впливають на рентабельність активів

Фактор	Попередній період	Звітний період	Абсолютне відхилення	Розрахунок
<i>a</i>	a_0	a_1	Δa	$\Delta ROA_a = \Delta a \cdot b_0 \cdot c_0 \cdot d_0 \cdot e_0$
<i>b</i>	b_0	b_1	Δb	$\Delta ROA_b = a_1 \cdot \Delta b \cdot c_0 \cdot d_0 \cdot e_0$
<i>c</i>	c_0	c_1	Δc	$\Delta ROA_c = a_1 \cdot b_1 \cdot \Delta c \cdot d_0 \cdot e_0$
<i>d</i>	d_0	d_1	Δd	$\Delta ROA_d = a_1 \cdot b_1 \cdot c_1 \cdot \Delta d \cdot e_0$
<i>e</i>	e_0	e_1	Δe	$\Delta ROA_e = a_1 \cdot b_1 \cdot c_1 \cdot d_1 \cdot \Delta e$
Загальний вплив	ROA_0	ROA_1	ΔROA	$\Delta ROA_a + \Delta ROA_b + \Delta ROA_c + \Delta ROA_d + \Delta ROA_e$

Джерело: складено за [4, с. 139].

Таблиця 5

Розрахунок факторів, що впливають на рентабельність продажів

Фактор	Попередній період	Звітний період	Розрахунок
<i>B</i>	B_0	B_1	$\Delta ROS_B = \left(\frac{B_1 - C_0 - KB_0 - YB_0}{B_1} - \frac{B_0 - C_0 - KB_0 - YB_0}{B_0} \right)$
<i>C</i>	C_0	C_1	$\Delta ROS_C = \left(\frac{B_1 - C_1 - KB_0 - YB_0}{B_1} - \frac{B_1 - C_0 - KB_0 - YB_0}{B_1} \right)$
<i>KB</i>	KB_0	KB_1	$\Delta ROS_{KB} = \left(\frac{B_1 - C_1 - KB_1 - YB_0}{B_1} - \frac{B_1 - C_1 - KB_0 - YB_0}{B_1} \right)$
<i>YB</i>	YB_0	YB_1	$\Delta ROS_{YB} = \left(\frac{B_1 - C_1 - KB_1 - YB_1}{B_1} - \frac{B_1 - C_1 - KB_1 - YB_0}{B_1} \right)$
Загальний вплив	ROS_0	ROS_1	$\Delta ROS_B + \Delta ROS_C + \Delta ROS_{KB} + \Delta ROS_{YB}$

Джерело: складено за [4, с. 139].

Таблиця 6

Динаміка показників рентабельності діяльності підприємств України за 2014–2016 рр.

Показник	Рік			Відхилення 2016/2014	
	2014	2015	2016	Абсолютне, млрд грн	Темп приросту, %
Чистий прибуток, млрд грн	-590,1	-373,5	29,7	619,8	-105,0
Виручка, млрд грн	4 851,3	5 164,1	6 226,6	1 375,2	28,3
Активи, млрд грн	5 994,3	8 073,8	9 991,8	3 997,5	66,7
Власний капітал, млрд грн	1 480,7	2 288,7	2 445,8	965,1	65,2
Рентабельність продажів, %	-12,2	-7,2	0,5	12,6	X
Рентабельність активів, %	-9,8	-4,6	0,3	10,1	X
Рентабельність власного капіталу, %	-39,9	-16,3	1,2	41,1	X

Джерело: складено за [17].

ність», показників, що характеризують ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства, та дано оцінку ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств України.

Визначено, що для формування загального висновку про ефективність діяльності підприємства доцільно

використовувати комплексну систему показників. Найбільш точно рівень ефективності діяльності суб'єктів господарювання відображають показники рентабельності, які слід доповнювати розрахунком фінансових показників. Побудова факторних моделей і використання факторного аналізу сприяє виявленню резервів зростан-

ня ефективності підприємства, що є основою для прийняття рішень щодо напрямів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Аналіз показників рентабельності діяльності підприємств України показав, що протягом 2014–2016 рр. підприємства нарощували обсяги виручки від реалізації, активів та власного капіталу в абсолютному виразі. Завдяки перетворенню фінансового результату діяльності підприємств України зі збитку в прибуток відбулося зростання всіх аналізованих показників рентабельності, що засвідчує підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств у цілому. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз. Київ: КНЕУ, 2005. 292 с.
2. Герчикова І. Н. Менеджмент. М.: Юнити-Дана, 2010. 371 с.
3. Економічна енциклопедія: у 3 т./ред. кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ: Академія, 2000. Т. 1. 598 с.
4. Ефименко І. С., Маслова О. Л. Современные методики анализа отчета о финансовых результатах. *Вестник ОрелГИЭТ*. 2014. № 4. С. 136–141.
5. Ефимова О. В. Финансовый анализ. 4-е изд., перераб. и доп. М.: Бухгалтерский учет, 2002. 528 с.
6. Жнякін Б. О., Краснова В. В. Економіка підприємства: навч. посібник. Донецьк: Альфа-прес, 2005. 160 с.
7. Базилевич В. Д., Гражевська Н. І., Гайдай Т. В. Історія економічних вчень. Київ: Знання, 2005. Ч. 1. 568 с.
8. Мазур І. І., Шапиро В. Д., Ольдерогге Н. Г. Эффективный менеджмент. М.: Высшая школа, 2003. 555 с.
9. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М.: Дело, 1998. 704 с.
10. Мороз Н. Ю., Ворона Т. М. Факторный анализ рентабельности по модели фирмы DUPONT. *В мире науки и инноваций*. 2017. Ч. 1. С. 70–73.
11. Надтока Т. Б., Виноградов А. Г. «Золотое правило экономики предприятия» как индикатор экономической активности предприятия. *Научные работы Донецького національного технічного університету*. 2009. Вип. 36-1. С. 80–86.
12. Павленко І. Г. Підходи до визначення економічної сутності поняття «ефективність». *Економіка та управління*. 2006. № 1. С. 35–38.
13. Парушина Н. В., Бутенко І. В., Губин В. Е. Теория и практика анализа финансовой отчетности организаций. М.: ИД «ФОРУМ»: ИНФРА-М, 2010. 432 с.
14. Ткачук Г. Ю. Підходи до оцінки ефективності господарської діяльності підприємства. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2015. Вип. 1. С. 366–378.
15. Филатов Е. А., Нечаев В. Б. Модификация методов детерминированного факторного анализа модели Дюпона. *Вестник ИрГТУ*. 2015. № 5. С. 285–291.
16. Шмален Г. Основы и проблемы экономики предприятия. М., 1996. 512 с.
17. Діяльність підприємств України у 2014–2016 рр. (за даними Державної служби статистики України). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.11.2017).

REFERENCES

Andriichuk, V. H. *Efektivnist diialnosti ahrarnykh pidpriemstv: teoriia, metodyka, analiz* [Efficiency of activity of agrarian enterprises: theory, methodology, analysis]. Kyiv: KNEU, 2005.

Bazylevych, V. D., Hrazhevska, N. I., and Haidai, T. V. *Istoriia ekonomichnykh vchen* [History of economic thought]. Part 1. Kyiv: Znannia, 2005.

“Dialnist pidpriemstv Ukrainy u 2014-2016 rr. (za danymy Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy)” [Activities of Ukrainian enterprises in 2014–2016 (according to the State Statistics Service of Ukraine)]. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Ekonomichna entsyklopediia [Economic Encyclopedia], vol. 1. Kyiv: Akademiia, 2000.

Filatov, Ye. A., and Nechayev, V. B. “Modifikatsiya metodov determinirovannogo faktornogo analiza modeli Dyupona” [Modification of methods of deterministic factor analysis of the Dupont model]. *Vestnik IrGTU*, no. 5 (2015): 285–291.

Gerchikova, I. N. *Menedzhment* [Management]. Moscow: Yuniti-Dana, 2010.

Mazyp, I. I., Shapiro, V. D., and Olderogge, N. G. *Effektivnyy menedzhment* [Effective management]. Moscow: Vysshaya shkola, 2003.

Meskon, M. Kh., Albert, M., and Khedouri, F. *Osnovy menedzhmenta* [Fundamentals of management]. Moscow: Delo, 1998.

Moroz, N. Yu., and Vorona, T. M. “Faktornyy analiz rentabelnosti po modeli firmy DUPONT” [Factor analysis of profitability according to the model of DUPONT]. *V mire nauki i innovatsiy*. Vol. 1 (2017): 70–73.

Nadtoka, T. B., and Vinogradov, A. G. “Zolotoye pravilo ekonomiki predpriyatiya» kak indikator ekonomicheskoy aktivnosti predpriyatiya” [“Golden rule of the economy of the enterprise” as an indicator of the economic activity of the enterprise]. *Naukovi pratsi Donetskoho natsionalnoho tekhnichnoho universitetu*, no. 36-1 (2009): 80–86.

Parushina, N. V., Butenko, I. V., and Gubin, V. Ye. *Teoriya i praktika analiza finansovoy otchetnosti organizatsiy* [Theory and practice of analysis of financial statements of organizations]. Moscow: ID «FORUM»; INFRA-M, 2010.

Pavlenko, I. H. “Pidkhody do vyznachennia ekonomichnoi sutnosti poniattia «efektivnist»” [Approaches to the definition of the economic essence of the concept of “efficiency”]. *Ekonomika ta upravlinnia*, no. 1 (2006): 35–38.

Shmalen, G. *Osnovy i problemy ekonomiki predpriyatiya* [Fundamentals and problems of the economy of the enterprise]. Moscow, 1996.

Tkachuk, H. Yu. “Pidkhody do otsinky efektyvnosti hospodarskoi diialnosti pidpriemstva” [Approaches to the assessment of the economic efficiency of the enterprise]. *Problemy teorii ta metodologii bukhgalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, no. 1 (2015): 366–378.

Yefimenko, I. S., and Maslova, O. L. “Sovremennyye metody analiza otcheta o finansovykh rezultatakh” [Modern methods of analyzing the financial results report]. *Vestnik Orel GIET*, no. 4 (2014): 136–141.

Yefimova, O. V. *Finansovyy analiz* [The financial analysis]. Moscow: Bukhgalterskiy uchët, 2002.

Zhniakin, B. O., and Krasnova, V. V. *Ekonomika pidpriemstva* [Business Economics]. Donetsk: Alfa-pres, 2005.